

Michał Sienkiewicz – sportowy integrator Polaków i Litwinów na Wileńszczyźnie

Wprowadzenie

30 lipca 1980 r. w Moskwie na stadionie Łuźniki odbywają się XXII Letnie Igrzyska Olimpijskie. W finałowym konkursie skoku o tyczce reprezentant Polski Władysław Kozakiewicz zdobywa złoty medal, ustanawiając przy okazji rekord świata za skok na wysokość 5,78 m. Niemniej po wcześniejszym udanym skoku na wysokość o trzy centymetry niższą, polski skoczek w emocjonalnej reakcji wykonuje specyficzny gest, będący skutkiem nerwowej rywalizacji z zawodnikami ze Związku Sowieckiego. Jego wyczyn przechodzi do historii nie tylko polskiego sportu².

Jednym z bezpośrednich obserwatorów sukcesu Polaka był sędzia ze Związku Sowieckiego, Michał Sienkiewicz. Pochodzący z Wileńszczyzny³ Polak, którego zarys biografii – będący próbą analizy historyczno-politologicznej – jest przedmiotem niniejszego artykułu. W przeszłości lekkoatleta na krótkich dystansach, międzynarodowy sędzia lekkoatletyczny, później członek Litewskiego Narodowego Komitetu Olimpijskiego, długoletni prezes Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” na Litwie, pomysłodawca i organizator wielu imprez oraz inicjatyw sportowych na Wileńszczyźnie, stał się symbolem współdziałania polskiego i litewskiego środowiska sportowego na Litwie – zarówno w czasach sowieckich, jak i po odzyskaniu przez to państwo tzw. drugiej niepodległości (1990/1991). Ejszyszczanin uczestniczył w trudnym procesie polsko-

¹ <https://orcid.org/0000-0003-3721-8559>

² *Ten gest zapamiętał cały świat, 100 lat polskiego sportu. Kronika, 100 lat „Przełądu Sportowego” 1921–2021, Warszawa 2021, s. 80–81; 40 lat temu miał miejsce słynny „gest Kozakiewicza”, 30.07.2020, <https://polskieradio24.pl/artykul/2557260,40-lat-temu-mial-miejsce-slynnny-gest-Kozakiewicza> [dostęp: 15.07.2022].*

³ W niniejszym artykule termin Wileńszczyzna jest rozumiany – za B. Jundo-Kaliszewską – w zawężonym, współczesnym znaczeniu, i jest ograniczony „(...) do rejonów zamieszkałych zwarcie przez ludność polskojęzyczną i znajdujących się w granicach radzieckiej [a później niepodległej po 1990 r. – dop. R. J.] Litwy”. Jundo-Kaliszewska Barbara, *Zakładnicy historii. Mniejszość polska w postradzieckiej Litwie*, Łódź 2019, s. 82. Należy przypomnieć, że Polacy na tym terenie są autochtonami.

litewskiego zbliżenia, które musiało przezwyciężyć obecną wśród żyjących nad Niemnem i Wilią Polaków i Litwinów wzajemną nieufność, czy wręcz niechęć, wynikającą z często antynomicznych doświadczeń historycznych obu nacji, czego fundamentalnym wyznacznikiem był spór o Wilno z okresu międzywojennego. Ambicją autora jest, aby w niniejszym artykule przybliżyć niezwykle dokonania tego wybitnego Polaka z Wileńszczyzny na tle zmiennych uwarunkowań politycznych, jakim podlegał ten region w XX w.

W czasach sowieckich działacz (nie tylko) sportowy

Michał Sienkiewicz (Fot. 1). urodził się 10 września 1933 r. we wsi Janiańce, w powiecie lidzkim, w województwie nowogródzkim. Wychowywany był w duchu charakterystycznych dla II Rzeczypospolitej

Fot. 1. Michał Sienkiewicz w Muzeum Sportu TG „Sokół” na Litwie im. św. Jana Pawła II w Ejszyszkach, marzec 2022 r.

Źródło: prywatne zbiory autora.

patriotycznych i chrześcijańskich wartości – m.in. służył do mszy w kościele w pobliskich Butrymańcach u ks. Longina Iwańczyka. II wojna światowa odcisnęła tragiczne piętno na jego losach – w lutym 1945 r. stracił całą najbliższą rodzinę – rodziców i dwoje starszego rodzeństwa. Złe doświadczenia wojenne, jak i nowa rzeczywistość polityczna, w jakiej przyszło mu żyć – w Litewskiej Socjalistycznej Republice Sowieckiej (LSRS) – nie skłoniły go ostatecznie do opuszczenia Wileńszczyzny w ramach prawa do repatriacji do Polski, jakie zaczęło obowiązywać po zakończeniu II wojny światowej. Związał swe niemal całe życie z Ejszyszkami (lit. Eišišškės), miastem w pobliżu rodzinnej wsi w sołecznickim rejonie administracyjnym, gdzie Polacy stanowią ok. 80% ludności. Tam właśnie tuż po wojnie jako nastolatek współtworzył nielegalną drużynę harcerską, opartą na regułach przedwojennego Związku Harcerstwa Polskiego. Nieustannie jednak musiał się mierzyć z polityką rusyfikacji, komunistyczną indoktrynacją i rugowaniem chrześcijaństwa, które to procesy władze sowieckie prowadziły w stosunku do Polaków i Litwinów na obszarze Litwy po II wojnie światowej. Doświadczał tego zarówno w procesie edukacyjnym – w 1953 r. ukończył rosyjskie tzw. progimnazjum w Ejszyszkach, bo pięć lat wcześniej władze zlikwidowały tam polską szkołę; a także w wojsku – z powodu niechęci do przystąpienia do komsomołu, odbywał trzyletnią (1953–1956) służbę wojskową niejako karnie w obwodzie amurskim, a następnie w Kraju Chabarowskim, gdzie próbowano go zindoktrynować, obiecując szybkie awanse w sowieckiej armii⁴.

Powrót M. Sienkiewicza z wojska zbiegł się w czasie z początkiem liberalizacji sowieckiego systemu w postaci tzw. chruszczowskiej odwilży. W przypadku litewskich Polaków oznaczało to posiadanie przez nich od drugiej połowy lat 50. XX w. swoistej autonomii kulturowej, czego symptomami było m.in. traktowanie języka polskiego jako oficjalnego i tworzenie polskiego szkolnictwa⁵. M. Sienkiewicz skorzystał z tej szansy, rozpoczynając pracę zawodową jako nauczyciel historii, najpierw w szkole podstawowej w Dojlidach (lit. Dailidės), następnie w polskiej

⁴ Wywiad z M. Sienkiewiczem przeprowadzony 5.03.2022 r. w Ejszyszkach; Biogram M. Sienkiewicza w Muzeum Sportu TG „Sokół” na Litwie im. św. Jana Pawła II w Ejszyszkach; Pieszko Anna, „Sokół” z orłem w parze – Michala Sienkiewicza treściwie 80 lat, 6.09.2013, <https://kurierwilenski.lt/2013/09/06/sokol-z-orlem-w-parze-michala-sienkiewicza-tresciwie-80-lat/> [dostęp: 30.07.2022].

⁵ Jundo-Kaliszewska Barbara, dz. cyt., s. 82–83.

szkole wieczorowej w Ejszyszkach, w której w latach 1960–1970 był także dyrektorem. Co ciekawe, absolwentami tej szkoły w tym czasie było kilku przyszłych księży, z późniejszym biskupem grodzieńskim Aleksandrem Kaszkiewiczem na czele. W 1962 r. M. Sienkiewicz ukończył studia historyczne na Uniwersytecie Wileńskim. Były one efektem zamiłowania do historii Polski, które zaszczerpił mu ksiądz-prałat Leon Żebrowski – jego życiowy i duchowy przewodnik w trudnych, powojennych czasach. To on przekonał młodego pedagoga do pozostania na Wileńszczyźnie, kiedy jego wuj – żołnierz wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. – zdecydował się przesiedlić do Polski⁶. Natomiast w latach 1971–1975 M. Sienkiewicz był kierownikiem rejonowego wydziału oświaty w Solecznikach (lit. Šalčininkai), później powrócił do kierowania szkołą wieczorową w Ejszyszkach⁷.

Od najmłodszych lat ejszyszczanin przejawiał zainteresowanie sportem, szczególnie lekkoatletyką. Dobrze zapowiadającą się karierę sportową w biegach na 100 i 200 m, najpierw jako niezrzeszony, potem w klubach „Polonia” Ejszyszki i „Polonia” Wilno, w barwach których uczestniczył w mistrzostwach LSRS i ZSRS, zakończyła w 1958 r. poważna choroba. Będąca następstwem zapalenia płuc, omal nie zakończyła życia sportowca – tylko dzięki skomplikowanemu zabiegowi operacyjnemu usunięcia części płuca, wykonanemu przez znamienitego litewskiego chirurga Antanasa Sučilę, udało uratować się jego życie.

M. Sienkiewicz nie porzucił jednak aktywności na polu sportowym – wprost przeciwnie – można sądzić, że ją zintensyfikował w innym charakterze, łącząc efektywnie z pracą zawodową. Dzięki znajomości z Algirdasem Brazauskasem, w latach 60. XX w. zastępcą przewodniczącego Państwowego Komitetu Planowania LSRS, tzw. GosPlanu, nawiązanej dekadę wcześniej w trakcie wspólnych występów na lekkoatletycznych stadionach – prezydent Litwy w latach 1993–1998, był utalentowanym kulomiotem, młociarzem i dyskobolem – przyczynił się do powstania szkoły sportowej w Ejszyszkach. Założona w 1969 r., pod wieloletnim

⁶ Wywiad...; Biogram...; oraz Pieszko Anna, „Sokol”... W wyniku tzw. repatriacji w latach 1945–1947 i w drugiej połowie lat 50. XX w. przesiedlono do Polski ok. 250 tys. Polaków, pochodzących głównie z Wilna i Wileńszczyzny. Podobna liczba pozostała na Litwie, stanowiąc w 1989 r. 7% ludności Litwy, będąc drugą – po Rosjanach – mniejszością narodową. Buchowski Krzysztof, *Historia polityczna Litwy 1987–2004. Od sowieckiej republiki związkowej do integracji ze światem Zachodu*, Białystok 2023, s. 18–19.

⁷ Biogram...

kierownictwem współpracownika M. Sienkiewicza, nauczyciela i trenera piłki ręcznej z pobliskich Koleśnik (lit. Kalesninkai), Antoniego Ratkiewicza, wychowała wielu uznanych później sowieckich sportowców polskiego, litewskiego i rosyjskiego pochodzenia. W okresie istnienia LSRS szkolono w niej przede wszystkim koszykarzy, lekkoatletów i piłkarzy ręcznych⁸. Ta ostatnia dyscyplina sportu, od kiedy w 1954 r. wprowadzono na Litwie system szkolenia młodzieży w piłce ręcznej, stała się tam bardzo popularna, ustępując jedynie bezapelacyjnie sportowi numer jeden nad Niemnem i Wilią, koszykówce⁹. Skutkowało to sukcesami na arenie międzynarodowej, m.in. w 1988 r. piłkarki ręczne *Eglė* Wilno zdobyły Puchar Międzynarodowej Federacji Piłki Ręcznej (IHF). Nie było więc przypadku w tym, że najwybitniejszym wychowankiem w historii ejszyskiej szkoły sportowej był, pochodzący także z Koleśnik, piłkarz ręczny Waldemar Nowicki (Valdemaras Novickis)¹⁰. W Ejszyskach karierę sportową rozpoczynały także piłkarki ręczne, reprezentantki Związku Sowieckiego, odnoszące sukcesy w mistrzostwach kraju w barwach wileńskiego *Eglė* – Jadwiga Kaszkiewicz i kowieńskiego *Granitasa* – Galina Konowalowa¹¹.

W swej działalności sportowej M. Sienkiewicz nawiązywał do polskich tradycji sportowych. W trakcie studiów w Uniwersytecie Wileńskim był inicjatorem powstania Klubu Sportowego „Sokół” w Ejszyskach, odwołującego się do spuścizny Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Jego działanie było podyktowane potrzebą rozwijania wśród Pola-

⁸ Wywiad...

⁹ „Koszykówka to na Litwie druga narodowa religia – Litwini przyznają to publicznie. A prywatnie mówią – że pierwsza”. Rokita Zbigniew, *Królowie strzelców. Piłka w cieniu imperium*, Wołowiec 2018, s. 98.

¹⁰ W. Nowicki uważany jest do dzisiaj za najlepszego litewskiego szczypiornistę, który został mistrzem (1988) i wicemistrzem (1980) olimpijskim, mistrzem świata (1982) w drużynie ZSRS, w latach 1985–1988 jako jej kapitan; ponadto w barwach *Granitasa* Kowno zdobył w 1987 r. Puchar IHF. <http://vle.lt/straipsnis/valdemaras-novickis/> [dostęp: 30.03.2022].

¹¹ Kołosowski Andrzej, *Szkola Sportowa im. Antoniego Ratkiewicza w Ejszyskach w przededniu jubileuszu*, <http://124.lt/pl/sport/item/313940-szkola-sportowa-im-antoniego-ratkiewicza-w-ejszyskach-w-przededniu-jubileuszu> [dostęp: 30.03.2022]; Stonkus Stanislovas, *Lietuvos sportas, Visuotinė lietuvių enciklopedija*, <http://vle.lt/straipsnis/lietuvos-sportas-1> [dostęp: 16.02.2022].

ków na Wileńszczyźnie aktywności sportowej jako elementu tożsamościowego¹². Niemniej próby powoływania się – na zwłaszcza przedwojenne – polskie dziedzictwo kulturowe (sportowe) na Wileńszczyźnie było ryzykowne w Związku Sowieckim. M. Sienkiewicz jako bezpartyjny nauczyciel historii – co już było ewenementem w ZSRS w latach 60. XX w.¹³ – a zarazem dyrektor szkoły kształcącej m.in. przyszłych księży katolickich, stał się obiektem inwigilacji, szykan i gróźb ze strony miejscowych władz. Nie chciały one słyszeć o reaktywacji „Sokoła” w Wilnie. Dopiero dzięki kolejnemu wsparciu A. Brazauskasa, stało się to możliwe w półoficjalnej formule pod nazwą „Polonia” w prowincjonalnych Ejszyszkach¹⁴.

Po przymusowym rozbracie z bieganiem M. Sienkiewicz został sędzią lekkoatletycznym, stając się z czasem czołowym specjalistą w tej profesji, za co otrzymał tytuł honorowego sędziego ZSRS. Przez kilka dekad sędziował na wielu imprezach sportowych różnej rangi, w tym mistrzowskiej, zarówno w Związku Sowieckim, a od 1962 r. także za granicą, w tym także w Polsce. Dzięki temu poznał wielu wybitnych polskich lekkoatletów, odnoszących sukcesy w międzynarodowej rywalizacji, takich jak: Irena Szewińska – najlepsza polska lekkoatletka wszechczasów (urodzona w Leningradzie), sprinterka Teresa Cieply, długodystansowiec Zdzisław Krzyszkowiak, miotacz kulą Władysław Komar (urodzony w Kownie), oszczepnik Janusz Sidło czy sprinterzy Mariana Foik i Ma-

¹² Wywiad... Pierwsze ogniska TG „Sokół” na Litwie powstały w 1906 r. w Wilnie i Kownie, odwołując się do ideowych i organizacyjnych wzorców zainicjowanego w 1867 r. we Lwowie i rozprzestrzeniającego się od lat 80. XX w. w pozostałych zaborach sokolstwa polskiego. Ruch sokoli na Litwie w swojej działalności łączył upowszechnienie ćwiczeń gimnastycznych młodzieży oraz ich specjalizację – w postaci pokazów, a następnie szkolenia, przede wszystkim na Wileńszczyźnie, w zakresie fechtunku, boks, zapasów, konkurencji lekkoatletycznych, pływania i wioślarstwa czy sportów zimowych (głównie na Kowieńszczyźnie) – z działalnością kulturalną, społeczną i wychowawczą propagującą ideę narodową. Mażul Henryk, *Wierni Bogu, Honorowi, Ojczyźnie. Bądź, zdrowe ciało i takż w nim duchu! Dzieje sokolstwa polskiego nad Niemnem, Wilą i Solczą. Wydanie poświęcone 25-leciu odrodzenia TG „Sokół” na Litwie*, Wilno 2016, s. 28–29, 32–34.

¹³ W liczącej pod koniec lat 80. XX w. ponad 200 tys. członków Komunistycznej Partii Litwy (lit. Lietuvos komunistų partija, LKP) Polacy stanowili jedynie 4% jej członków, podczas gdy Litwini – 70%, a Rosjanie – 17%. Buchowski Krzysztof, dz. cyt., s. 22.

¹⁴ Wywiad...

rian Woronin. Niejednokrotnie był świadkiem politycznego instrumentalizowania sportu jako zastępczej formuły „zimnowojennego” konfliktu supermocarstw. Jak podczas jednego z mitingów lekkoatletycznych w Moskwie w latach 70. XX w., gdy zdyskwalifikowano sztafetę amerykańską za rzekome uchybienie regulaminowe, aby przyznać zwycięstwo sztafecie sowieckiej, M. Sienkiewicz uważał to za oszustwo i jako jedyny spośród pięciu sędziów nie podpisał wówczas protokołu zawodów. Od końca lat 60. XX w. ejszyszczanin zasiadał – z racji pełnienia coraz wyższych funkcji sędziowskich – nie tylko w litewskich (także jako prezes Kolegium Sędziów Federacji Lekkoatletycznej LSRS w latach 1963–1989), ale i sowieckich strukturach tej dyscypliny sportu (w prezydium Wszechzwiązkowej Federacji Lekkiej Atletyki ZSRS). Niejako ukoronowaniem kariery sędziowskiej był jego udział jako arbitra w rywalizacji lekkoatletów podczas XXII Letnich Igrzysk Olimpijskich w Moskwie w 1980 r.¹⁵

Niezwykłe igrzyska

Zawody olimpijskie w stolicy ZSRS przebiegały w bardzo napiętej atmosferze w polityce międzynarodowej, wywołanej agresją sowiecką na Afganistan w grudniu 1979 r. Kończyła ona okres dekady *détente* w stosunkach Wschód–Zachód, czego skutkiem było m.in. znacznie okrojona liczba uczestników moskiewskich igrzysk. W zawodach nie wzięli udziału sportowcy reprezentujący 66 narodowych komitetów olimpijskich, które odrzuciły zaproszenia sowieckich gospodarzy lub nie odpowiedziały na nie¹⁶. Napięcie polityczne związane z bojkotem igrzysk – w tym przede wszystkim ze strony Stanów Zjednoczonych – było odczuwalne w Moskwie przez M. Sienkiewicza w tych wiosenno-letnich miesiącach 1980 r. Przygotowując się przez trzy miesiące w stolicy ZSRS do zawodów jako sędzia federacji lekkoatletycznej LSRS, obserwował on z bliska przygotowania do igrzysk. Był świadkiem m.in. swoistego „czyszczenia” miasta przez władze ze wszelkich patologii, aby uzyskać wśród zagranicznych gości propagandowy efekt „idyllicznego”

¹⁵ Tamże; Pieszko Anna, „Sokol”...

¹⁶ Zob. Hill Christopher R., *Olympic politics*, Manchester–New York 1996, s. 118 i n.; Słoniewski Michał, *Bojkot igrzysk olimpijskich jako instrument polityki międzynarodowej w latach 1976–1988*, Warszawa 2016, s. 71.

oblicza Moskwy. Poruszył go obraz coraz bardziej wyludnionego miasta¹⁷.

Polscy sportowcy nie mogli zbojkotować moskiewskich igrzysk z uwagi na uwarunkowania geopolityczne – podległość władz PRL wobec Kremla – co więcej, polskie władze państwowe i sportowe odegrały znaczącą rolę w akcji propagandowej, mającej zapewnić jak najliczniejszy udział państw w zawodach. W Polsce jednak sytuacja społeczno-polityczna stawała się coraz bardziej niespokojna ze względu na strajki w wielu zakładach pracy, które były następstwem decyzji władz o podwyżce cen żywności¹⁸. W takich okolicznościach udała się do Moskwy liczna, bo licząca ponad trzystu sportowców, polska ekipa olimpijska¹⁹.

Jednym z jej liderów był skoczek o tyczce, zawodnik Bałtyku Gdynia, Władysław Kozakiewicz. Lekkoatleta był znany M. Sienkiewiczowi z innych aren sportowych, a znajomość była tym bardziej zażyła, że sportowiec pochodził z SołeczNIK Małych (lit. Šalčininkėliai)²⁰. Jako starszy sędzia, nadzorujący innych arbitrow, ejszyszczanin był w Moskwie świadkiem heroicznej walki krajana o zwycięstwo olimpijskie. Zostało ono odniesione w niezwykłych okolicznościach, związanych z szowinistycznym nastawieniem sowieckiej publiczności na moskiewskim stadionie Łużniki, co miało przyczynić się do zwycięstwa faworytów gospodarzy, przede wszystkim Konstantina Wołkowa, a także Sergieja Kulibaby. W relacji M. Sienkiewicza często pojawiał się motyw obelżywych epitetów i ogromnej porcji gwizdów ze strony zdecydowanej większości 80-tysięcznej publiczności, w obecności Sekretarza Generalnego Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Związku Sowieckiego, Leonida Breżniewa. Pojawiały się one, gdy na tartanowym rozbiegu stawał W. Kozakiewicz, a także drugi reprezentant Polski w tym konkursie, Tadeusz Ślusarski, który zajął wówczas drugie miejsce, *ex aequo* z K. Wołkowem. Podkreślał także groteskowe działania obecnych na Łużnikach sowieckich żołnierzy, którzy w momencie startu Polaków uruchamiali

¹⁷ Wywiad...

¹⁸ Pasko Artur, *Sport wyczynowy w polityce państwa 1944–1989*, Kraków 2012, s. 330–332.

¹⁹ Falewicz Robert, *Historia igrzysk olimpijskich*, Poznań 2004, s. 112.

²⁰ Wywiad... W. Kozakiewicz w 1957 r., w wieku czterech lat, w ramach repatriacji opuścił Wileńszczyznę wraz z rodzicami, przenosząc się do Gdyni. Pawlik Ireneusz, *Jak „Kozak” został „Kozą”, [w:] Jak to było naprawdę. Niezwykłe opowieści sportowe*, red. Marek Latasiewicz, Jerzy Cierpiatka, Kraków 2018, s. 115.

potężne bramy stadionu, aby wywołać gwałtowny powiew powietrza, mający utrudnić im wykonywanie skoków²¹. Po udanym skoku w drugiej próbie na wysokość 5,75 m, W. Kozakiewicz odreagował w specyficzny sposób na szowinizm publiczności. Pokazał gest, który stał się „emblematycznym symbolem nie tylko igrzysk olimpijskich w Moskwie, całego naszego sportu, lecz także polskiego Sierpnia, który nastąpił niecały miesiąc po igrzyskach oraz w ogóle dla tak zwanego karnawału »Solidarności« z lat 1980–1981»²² (Fot. 2). Wkrótce przepięczętował ten triumf przeskakując poprzeczkę na wysokości 5,78 m, co oznaczało pobicie ówczesnego rekordu świata²³.

Fot. 2. Władysław Kozakiewicz w czasie konkursu skoku o tyczce na XXII LIO Moskwa 1980.

Źródło: <https://www.sport.pl/lekkoatletyka/7,64989,27893735,komar-polknal-zolta-tabletke-a-pozniej-pojawily-sie-takie.html> [dostęp 28.09.2023].

²¹ Wywiad...

²² Pawlik Ireneusz, dz. cyt., s. 119.

²³ 40 lat temu...

W czasie tych nerwowych zawodów M. Sienkiewicz starał się subtelnie wspierać polskiego sportowca, sugerując mu skorzystanie z regulaminowej „przerwy toaletowej”, aby mógł odpocząć i wyciszyć emocje. Rola sędziego z Wileńszczyzny prawdopodobnie była nieco większa po zakończeniu konkursu, kiedy ważyły się losy złotego medalu dla W. Kozakiewicza, po nieoczekiwanym proteście ekipy sowieckiej skierowanym do MKOl dzień później, w którym zarzucono Polakowi obrazę narodu sowieckiego. Zdaniem M. Sienkiewicza, który uczestniczył w krótkim „śledztwie” zarządzonym przez MKOl, kluczową rolę podczas tych wydarzeń odegrał wybrany, ale nie urzędujący jeszcze prezydent MKOl, Juan Antonio Samaranch. Sędzia zamienił kilka słów z wówczas bardzo zdenerwowanym Hiszpanem po rosyjsku – J. A. Samaranch był bowiem ambasadorem Hiszpanii w ZSRS w latach 1977–1980 – tłumacząc, że należy Polaka zrozumieć i mu pomóc, bo uległ zbyt wielkim emocjom towarzyszącym konkursowi²⁴. J. A. Samaranch, sam będący pod wielką presją – związaną z bojkotem igrzysk przez część państw Zachodu oraz świadomością, że dzięki sowieckiemu poparciu został szefem MKOl²⁵ – bronił W. Kozakiewicza na zebraniu olimpijskich oficjeli i sędziów, twierdząc, że skoczek przeżywał wielką traumę, co istotnie wpłynęło na jego postępowanie. Przekonywał, że należy podejść do tego ekscesu w sposób wyrozumiały, po ludzku, zachowując ducha sportu, co ostatecznie zdecydowało o utrzymaniu złotego medalu dla Polaka. Wspominając to, M. Sienkiewicz nie miał wątpliwości, że gdyby nie postawa Hiszpana, Polska nie zatrzymałaby złotego medalu. Podsumował to krótko: „Samaranch – mołodiec!”²⁶. Ta sprawa, jak i inne wydarzenia w czasie moskiewskich igrzysk, mające wyraźny kontekst polityczny – zdaniem M. Sienkiewicza – jednak nie przesłoniły dobrej atmosfery, w jakiej się

²⁴ Wywiad...

²⁵ Stoniewski Michał, *Wpływ przewodniczących Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego na przemiany w międzynarodowym ruchu olimpijskim po II wojnie światowej*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna”, 2017, t. XVI, nr 1, s. 64. Część historyków twierdzi, że J. A. Samaranch w momencie wyboru na prezydenta MKOl był współpracownikiem KGB, zwerbowanym w czasie pełnienia misji dyplomatycznej w Moskwie. Pasko Artur, dz. cyt., s. 329.

²⁶ Wywiad... Inne źródła, podkreślając kluczową rolę J. A. Samarancha w „sprawie Kozakiewicza”, przedstawiają inną wersję jego argumentacji, wskazując, że Hiszpan upatrywał przyczyn nieprzyzwoitego gestu polskiego sportowca w efekcie bólu kontuzyjowanej wcześniej ręki. Szczepanik Ksawery (reż.), *Po złoto. Historia Władysława Kozakiewicza*, Polska 2020, 60’.

odbywały, a nie zabrakło nawet wzruszeń, szczególnie podczas ceremonii zamknięcia imprezy²⁷.

Sportowy integrator Polaków i Litwinów na Wileńszczyźnie

Karierę sędziowską M. Sienkiewicz kontynuował po moskiewskich igrzyskach, później już jako obserwator, kończąc ją... po wybuchu pandemii Covid-19 w 2020 r. To już był czas niepodległej Litwy. Tymczasem odegrał on także istotną rolę jako działacz sportowy na przełomie lat 80. i 90. XX w., kiedy litewskie społeczeństwo i jego elity podjęły działania zmierzające do odzyskania niepodległości.

Uważa się, że największy wpływ na ten proces wywarł powołany 3 czerwca 1988 r. przez środowiska litewskiej inteligencji Litewski Ruch na rzecz Przebudowy (lit. Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis), określane skrótowo nazwą *Sąjūdis*²⁸. Mający być wsparciem dla gorbaczowowskiej *pieriestrojki* proreformatorski litewski ruch obywatelski od samego początku znalazł wsparcie większości litewskiego środowiska sportowego²⁹. Reprezentujący go tacy działacze, jak: Vytautas Briedis, Dainius Kepenis, Rimvydas Rimdžius, Pranas Rimša i Antanas Vaitkevičius, podnieśli wówczas kwestię fundamentalnej reorganizacji sportu litewskiego, w tym przywrócenia, istniejącego w okresie międzywojennym, Litewskiego Narodowego Komitetu Olimpijskiego (lit. Lietuvos tautinis olimpinis komitetas – LTOK). W tym gronie znalazł się także M. Sienkiewicz jako reprezentant polskiego środowiska sportowego na Litwie. W celu realizacji tej idei utworzono przy *Sąjūdisie* Centrum Koordynacyjne Działaczy Litewskiego Sportu (lit. Lietuvos sporto darbuotojų koordina-

²⁷ Wywiad...

²⁸ Łossowski Piotr, *Litwa. Historia państw świata w XX wieku*, Warszawa 2001, s. 221.

²⁹ Warto w tym miejscu zauważyć, że nieco wcześniej, w kwietniu 1988 r., jeden z reprezentantów środowiska sportowego na Litwie, były utytułowany pływak – m.in. wielokrotny mistrz LSRS i ZSRS oraz brązowy medalista LIO Montreal 1976 – Arvydas Juozaitis, odegrał znaczącą rolę w procesie litewskiego przebudzenia narodowego. Za taki uznaje się jego referat pt. *Kultura polityczna Litwy*, wygłoszony już z pozycji doktora filozofii na forum Związku Artystów w Wilnie, w którym poddał krytyce LSRS jako bastion represji i dewastacji tożsamości litewskiej, nawołując rodaków do energicznych działań w duchu *pieriestrojki*. Później znalazł się w grupie inicjatywnej *Sąjūdisu*. Buchowski Krzysztof, dz. cyt., s. 42 i 47; <https://www.vle.lt/straipsnis/arvydas-juozaitis/> [dostęp: 26.06.2023].

ciną centą). W październiku 1988 r., po ukazaniu się programowego artykułu w periodyku „Sportas” autorstwa Romy Griniūtė-Grinbergienė pt. *Czy skorzystamy z prawa do Narodowego Komitetu Olimpijskiego LSRS? (Ar naudosimės teisę į LTSR nacionalinį olimpinį komitetą?)*, zebrano 100 tys. podpisów pod postulatem wskrzeszenia LTOK. Był to impuls, który przyspieszył instytucjonalne działania naczelnego organu sportu na Litwie, Państwowego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu LSRS (lit. Valstybinis kūno kultūros ir sporto komitetas LSSR). Wkrótce powołał on grupę roboczą do spraw reformy litewskiego sportu na czele z pierwszym zastępcą przewodniczącego organu, Artūrasem Poviliūnasem, z udziałem uznanych ludzi świata sportu oraz osobistości ze świata kultury i nauki. W pracach zespołu ds. odbudowy LTOK, obok M. Sienkiewiczza, uczestniczyli m.in. Janis Grinbergas, Roma Grinbergienė, Juozas Jankauskas, Arvydas Juozaitis, Donatas Kazlauskas, Kazimieras Motieka, Vytas Nėnius, Gintautas Umaras i Vytautas Briedis. Zakończył on swoje działanie podpisaniem 11 grudnia 1988 r. deklaracji o reaktywowaniu LTOK, podczas odbywającego się w Wilnie zjazdu litewskich związków sportowych i organizacji obywatelskich. Na zwołanym tego dnia tzw. kongresie restauracyjnym wybrano przewodniczącego LTOK, A. Poviliūnasa, oraz trzech jego zastępców – K. Motiekę, V. Nėniusa i G. Umarasa, zaś sekretarzem generalnym został J. Grinbergas. Przyjęto programowe dokumenty, m.in. „O reformie systemu sportowego i niezależności federacji sportowych” i „O powołaniu Stowarzyszenia Ruchu Olimpijskiego” (inicjatywie zrzeszającej narodowe komitety olimpijskie trzech państw bałtyckich)³⁰.

³⁰ *LTOK istorija*, <http://ltok.lt/ltok-istorija/> [dostęp: 15.02.2022]. Po reaktywacji LTOK litewscy działacze rozpoczęli działania zmierzające do ponownego włączenia Komitetu do Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego. Nastąpiło to *de facto* na sesji Komitetu Wykonawczego MKOI w Berlinie 18.09.1991 r. jako skutek uznania niepodległości Litwy przez większość państw świata i w następstwie włączenia jej do ONZ dzień wcześniej. Narodowe komitety olimpijskie Litwy, Łotwy i Estonii powróciły wówczas do rodziny olimpijskiej, odnawiając członkostwo w MKOI z okresu międzywojennego. LTOK członkostwo *de iure* uzyskał 11.11.1991 r. Wskutek tej decyzji nastąpił powrót litewskich związków sportowych do europejskich i światowych federacji sportowych, dzięki czemu MKOI mógł wysłać zaproszenia dla litewskich sportowców na igrzyska olimpijskie w 1992 r., zimowe – w Albertville i letnie – w Barcelonie, w których wzięli udział pod flagą litewską po 64 latach przerwy. Tamże.

M. Sienkiewicz, biorąc czynny udział w procesie wskrzeszenia LTOK, opowiadał się za włączeniem komponentu sportu Polaków na Wileńszczyźnie w ramy programowe reformy litewskiego sportu. Ten postulat nie spotkał się jednak z przychylnością litewskich działaczy sportowych, wyczuwało się już wtedy dystans do polskich inicjatyw³¹. Wpływ na to miały widoczne już na początku procesu emancypacji suwerennościowej Litwy antypolskie nastroje. Powołane w maju 1988 r. i działające aktywnie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Polaków na Litwie, po roku przekształcone w Związek Polaków na Litwie (ZPL), wzbudzało u Litwinów wątpliwości co do intencji polskiej mniejszości. Szczególnie dotyczyło to polskich postulatów w zakresie autonomii kulturowej, będących reakcją na rozpoczęte przez litewskie elity procesy lituanizacyjne³².

Także w litewskim sporcie widoczne były tendencje nacjonalistyczne – reprezentował je m.in. K. Motieka – a wzmagaly się one szczególnie w okoliczności sukcesów litewskich sportowców na arenach międzynarodowych w drugiej połowie lat 80. XX w. Podkreślano wówczas litewskie pochodzenie reprezentantów ZSRS i gloryfikowano triumfy litewskich drużyn klubowych, co dotyczyło zwłaszcza koszykówki, a także piłki ręcznej. Te postawy były nieprzychylne, co naturalne, przede wszystkim wobec Sowietów, ale niechęć pojawiała się także wobec Polaków. W przypadku M. Sienkiewicza, pozostającego wiernym przez całe życie zasadzie apolityczności, nieufność Litwinów wzbudzał także fakt jego nieprzystąpienia do *Sajūdisu*³³. Niemniej po odzyskaniu niepodległości przez Litwę, w efekcie skomplikowanego procesu polityczno-społecznego w latach 1988–1991³⁴, dalej aktywnie uczestniczył w prosuwerennościowej ewolucji litewskiego sportu. Pełnił kierownicze stanowiska

³¹ Wywiad...

³² Zob. Jundo-Kaliszewska Barbara, dz. cyt., s. 91 i n.

³³ Wywiad...

³⁴ Zob. Łossowski Piotr, dz. cyt., s. 221 i n.; Buchowski Krzysztof, dz. cyt., s. 31 i n. Jedną z kluczowych ról w tym procesie odegrał I Sekretarz KC LKP A. Brazauskas. M. Sienkiewicz był świadkiem niejawnych wizyt na Litwie M. Gorbaczowa, podczas których próbował on przekonać A. Brazauskasa o szkodliwości decyzji o secesji LKP z KPZS, podjętej pod koniec 1989 r. Zdaniem Polaka litewski polityk, wzbudzający dziś na Litwie ambiwalentne uczucia, był głęboko wierzącym katolikiem i litewskim patriotą, a działalność w LKP traktował jako pragmatyczny środek do osiągnięcia prorozwojowych celów dla społeczeństwa litewskiego. Jako były sportowiec, wpływał także na zmiany w litewskim sporcie w okresie jego przeobrażeń. Wywiad...

w Kolegium Sędziów Litewskiej Federacji Lekkoatletycznej (lit. Lietuvos lengvosios atletikos federacija – LLAf), od 1993 r. działał w Związku Litewskich Federacji Sportowych (lit. Lietuvos sporto federacijų asociacija) i robotniczym Litewskim Związku Sportowym (lit. Lietuvos sporto draugija) Žalgiris. Wszystkie te aktywności skutkowały kilkukrotnym wyborem na członka LTOK – pełnił tę funkcję w latach 1988–2004, a następnie honorowym członkostwem, aktualnym do dzisiaj. Za działalność w Litewskim Narodowym Komitecie Olimpijskim był wielokrotnie nagradzany przez tę organizację³⁵.

W okresie odzyskiwania przez Litwinów niepodległości oraz później, Michał Sienkiewicz, już jako członek ZPL, podejmował na Wileńszczyźnie wraz z innymi przedstawicielami polskiej mniejszości, inicjatywy, mające także na celu wzmocnienie polskiego środowiska sportowego na Litwie. Tradycje TG „Sokół”, które próbował propagować wśród młodych Polaków w okresie sowieckim, wydawało się, że będą mogły wreszcie się zmaterializować w postaci jawnych działań organizacyjnych w nowych warunkach politycznych. Po odnowieniu ruchu sokolskiego w Polsce w 1990 r., poprzez formalne członkostwo w TG „Sokół” II Bydgoszcz-Fordon, wraz z jego szefem Andrzejem Boguckim, podjął on próbę wskrzeszenia tego ruchu na Wileńszczyźnie. Zakończyła się ona powołaniem w 1991 r., w 200. rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja, Zarządu TG „Sokół” Litwa-Ejszyszki z nim na czele, oraz przyjęciem statutu organizacji, której głównym celem stała się praca patriotyczno-wychowawcza połączona z masowością sportu wśród polskiej młodzieży. Odnowiony „Sokół” musiał jednak zostać początkowo zarejestrowany przy reaktywowanym w marcu 1990 r. przez M. Sienkiewicza, Henryka Mażula i Stefana Kimso Klubie Sportowym Polaków na Litwie „Polonia” w Wilnie. Był to sprytny wybieg w obliczu oporu litewskich władz w kwestii rejestracji „Sokoła”, obawiających się zbytnej ekspozycji przedwojennych polskich tradycji związanych z tym regionem. Dopiero pod koniec 1995 r. TG „Sokół” stało się odrębnym bytem prawnym. Z trudnościami, ale ruch realizował swoje zadania statutowe, organizując przede wszystkim, z inicjatywy prezesa M. Sienkiewicza oraz miejsco-

³⁵ Biogram...; Wywiad... M. Sienkiewicz jest obecnie jednym z 19 członków honorowych LTOK. Na stronie litewskiego Komitetu nie odnotowano jednak jego uczestnictwa w procesie reaktywacji LTOK. <http://ltok.lt/ltok-nariai/> [dostęp: 4.04.2022].

wych polskich księży, cykliczne zawody sportowe, tzw. parafiady, w których rywalizowała w wielkiej liczbie młodzież polska, litewska i rosyjska. Warto podkreślić, że z towarzystwem współpracowało także wielu litewskich nauczycieli wychowania fizycznego. Edukacja młodzieży poprzez sport, kulturę i wiarę stała się znakiem rozpoznawczym litewskiego „Sokoła”, a wśród uprawianych dyscyplin sportu dominowały siatkówka, koszykówka, piłka ręczna, lekkoatletyka, tenis stołowy, minifutbol i ringo. Ta ostatnia gra sportowa była szczególnie propagowana z uwagi na znajomość M. Sienkiewicza z jej twórcą, polskim szermierzem, dziennikarzem i działaczem sportowym, Włodzimierzem Strzyżewskim. Relacja ta zaowocowała utworzeniem przez ejszyszczanina w 2001 r. Litewskiej Federacji Ringo, której został pierwszym prezesem³⁶.

W „Sokole” realizowano także inne inicjatywy, jak zimowe i letnie igrzyska dla Polaków na Litwie, zloty turystyczne, marsze, np. szlakiem I Kompanii Kadrowej, biegi sztafetowe, obozy oraz wyjazdy na zloty sokolstwa w Polsce³⁷. M. Sienkiewicz kierował gniazdem TG „Sokół” na Litwie przez 25 lat, w 2016 r. został zaś jego honorowym prezesem. W maju 2021 r. z jego inicjatywy utworzono w Centrum Rozrywki i Biznesu w Ejszyszkach Muzeum Sportu TG „Sokół” na Litwie im. św. Jana Pawła II, w którym została udokumentowana piękna historia tradycji sportowych Polaków na Litwie³⁸. Wśród eksponatów znajduje się tu większość odznaczeń, nagród i dyplomów przyznanych zasłużonemu ejszyszczaninowi za dekady efektywnej działalności w świecie sportu. Wśród nich jest m.in. nagroda im. Stanisławy Walasiewiczówny „Za działalność na rzecz sportu polonijnego”, odebrana w 2003 r. z rąk prezydenta RP, a w przeszłości szefa PKOl, Aleksandra Kwaśniewskiego. Jest tu także złoty medal przyznany przez Departament ds. Kultury Fizycznej i Sportu przy rządzie Republiki Litewskiej za zasługi dla rozwoju

³⁶ Mażul Henryk, dz. cyt., s. 35 i n.; Wywiad z ks. Szymonem Wikłą, kapelanem TG „Sokół” w Wilnie, przeprowadzony 7.03.2022 r. w Wilnie; Bogucki Andrzej, *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” na Litwie*, <http://sokol-cinsp.blogspot.com/2014/02/towarzystwo-gimnastyczne-soko-na-litwie.html> [dostęp: 20.06.2023].

³⁷ Mażul Henryk, dz. cyt., s. 35 i n.

³⁸ <https://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/w-ejszyszkach-otworzylo-drzwi-muzeum-sportu-towarzystwa-gimnastycznego-sokol/>, 22.05.2021, [dostęp: 7.04.2022]. Co ciekawe, pierwszy sztandar reaktywowanego w 1995 r. litewskiego „Sokoła” został przekazany do Muzeum Sportu i Turystki, mieszczącym się w Centrum Olimpijskim PKOl w Warszawie. Pieszko Anna, „Sokół”...

sportu litewskiego. M. Sienkiewicz został ponadto uhonorowany Dyplomem Zasługi oraz tytułem rycerza Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce oraz zaliczony w poczet członków Legii Honorowej Sokolstwa Polskiego w Ameryce³⁹.

Szczególne przywiązanie do swojej małej ojczyzny połączone z zamiłowaniem do historii podkreślił także wydaną w 2002 r. w języku polskim i litewskim, we współpracy ze Stanisławem Mikonisem, monografią będącą zarysem dziejów miasta i gminy Ejszyszki⁴⁰.

Podsumowanie

Działalność Michała Sienkiewicza na Wileńszczyźnie jak w soczewce odbija złożoność interakcji politycznych, społecznych i kulturowych między Polakami i Litwinami, z ważnym udziałem sowieckiej nadbudowy politycznej i ideologicznej z drugiej połowy XX w., która często oba narody antagonizowała. Napotykając różne bariery w czasie swojej aktywności – oskarżenia sowieckich urzędników o propagowanie tradycji „burżuazyjnej” Polski z jednej strony, a także nieufność Litwinów w związku z korzystaniem przez niego z możliwości, jakie dawało sowieckie władztwo nad Litwą (przykładem jest pragmatyczna współpraca z Algirdasem Brazauskasem) wraz z jego silnym polskim patriotyzmem z drugiej – uczynił bardzo wiele, przede wszystkim na polu sportowym, zarówno dla polskiej, jak i litewskiej społeczności. Sport okazał się bowiem ważnym elementem podtrzymującym tożsamość narodową obu etnosów w czasie sowieckiego eksperymentu. Już w erze postsowieckiej, jako szczerzy polski patriota, ale i lojalny obywatel państwa litewskiego, próbował przełamywać narodowe animozje i stereotypy, aby budować możliwości konstruktywnego ułożenia relacji na Litwie między Polakami i Litwinami. Jego aktywność, szczególnie w świecie sportu, nie dzieliła, ale zazwyczaj integrowała obie nacje. Świadczą o tym liczne nagrody i wyróżnienia za swoją działalność ze strony zarówno polskich, jak i litewskich władz.

Michał Sienkiewicz, dzięki ponadprzeciętnej osobowości, charakteryzującej się uczciwością, energią do działania, wiarą w Boga jako życiowym drogowskazem, ale i skromnością, stał się jednocześnie „ambasadorem” polskich spraw na Litwie. Uczynił „Sokół” jedną z ważniejszych

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Biogram...; Sienkiewicz Michał, Mikonis Stanisław, *Ejszyszki*, Wilno 2002.

„instytucji polskości” w niepodległej Litwie. Jego działalność należy mierzyć więc w kontekście ogromnych zasług dla polskiego sportu, docenionych przez państwo polskie, ale nieznanymi dla szerszego audytorium.

Bibliografia

Wywiady

Wywiad z Michałem Sienkiewiczem przeprowadzony 5.03.2022 r. w Ejszyszkach.
Wywiad z ks. Szymonem Wikło przeprowadzony 7.03.2022 r. w Wilnie.

Źródła drukowane

Biogram Michała Sienkiewicza w Muzeum Sportu TG „Sokół” na Litwie im. św. Jana Pawła w Ejszyszkach.

Źródła audiowizualne

Szczepanik Ksawery (reż.), *Po złoto. Historia Władysława Kozakiewicza*, Polska 2020, 60’.

Opracowania

100 lat polskiego sportu. Kronika, 100 lat „Przeglądu Sportowego” 1921–2021, Warszawa 2021.

Buchowski Krzysztof, *Historia polityczna Litwy 1987-2004. Od sowieckiej republiki związkowej do integracji ze światem Zachodu*, Białystok 2023.

Falewicz Robert, *Historia igrzysk olimpijskich*, Poznań 2004.

Hill Christopher R., *Olympic politics*, Manchester–New York 1996.

Jundo-Kaliszewska Barbara, *Zakładnicy historii. Mniejszość polska w postradzieckiej Litwie*, Łódź 2019.

Łossowski Piotr, *Litwa. Historia państw świata w XX wieku*, Warszawa 2001.

Mażul Henryk, *Wierni Bogu, Honorowi, Ojczyźnie. Bądź, zdrowe ciało i takż w nim duchu! Dzieje sokolstwa polskiego nad Niemnem, Wilią i Solczą. Wydanie poświęcone 25-leciu odrodzenia TG „Sokół” na Litwie*, Wilno 2016.

Pasko Artur, *Sport wyczynowy w polityce państwa 1944–1989*, Kraków 2012.

Pawlik Ireneusz, *Jak „Kozak” został „Kozą”*, [w:] *Jak to było naprawdę. Niezwykłe opowieści sportowe*, red. Marek Latasiewicz, Jerzy Cierpiatka, Kraków 2018.

Rokita Zbigniew, *Królowie strzelców. Piłka w cieniu imperium*, Wołowiec 2018.

Sienkiewicz Michał, Mikonis Stanisław, *Ejszyszki*, Wilno 2002.

Słoniewski Michał, *Bojkot igrzysk olimpijskich jako instrument polityki międzynarodowej w latach 1976–1988*, Warszawa 2016.

Słoniewski Michał, *Wpływ przewodniczących Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego na przemiany w międzynarodowym ruchu olimpijskim po II wojnie światowej*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna”, 2017, t. XVI, nr 1.

Zasoby internetowe

- <https://kurierwilenski.lt/2013/09/06/sokol-z-orlem-w-parze-michala-sienkiewicza-tre-sciwe-80-lat/> [dostęp: 30.07.2022].
- <http://124.lt/pl/sport/item/313940-szkola-sportowa-im-antoniego-ratkiewicza-w-ejszyszkach-w-przededniu-jubileuszu> [dostęp: 30.03.2022].
- <http://ltok.lt/ltok-istorija/> [dostęp: 15.02.2022].
- <https://polskieradio24.pl/artykul/2557260,40-lat-temu-mial-miejsce-slynnny-gest-Kozakiewiczza> [dostęp: 15.07.2022].
- <http://sokol-cinsp.blogspot.com/2014/02/towarzystwo-gimnastyczne-soko-na-li-twie.html> [dostęp: 7.04.2022].
- <https://sport.pl/lekkoatletyka/7,64989,27893735,komar-polknal-zolta-tabletke-a-pozniej-pojawily-sie-takie.html> [dostęp 28.09.2023].
- <https://vle.lt/straipsnis/arvydas-juozaitis/> [dostęp: 26.06.2023].
- <http://vle.lt/straipsnis/lietuvos-sportas1/> [dostęp: 16.02.2022].
- <http://vle.lt/straipsnis/valdemaras-novickis/> [dostęp: 30.03.2022].
- <https://zw.lt/wilno-wilenszczyzna/w-ejszyszkach-otworzylo-drzwi-muzeum-sportu-towarzystwa-gimnastycznego-sokol/> [dostęp: 7.04.2022].

Michał Sienkiewicz – Sports Integrator of Poles and Lithuanians in the Vilnius Region

Summary

The article discusses the activities of Michał Sienkiewicz, initially a sportsman who later became a highly influential sports activist of Poles in the Vilnius region. He was actively involved in sporting events during the Soviet period. He notably served as a judge in athletics, including the iconic pole-vaulting competition featuring Władysław Kozakiewicz at the XXII Olympics in Moscow in 1980. Additionally, during Lithuania's quest for independence, Sienkiewicz played a significant role as one of the initiators and participants in reconstructing the Lithuanian National Olympic Committee and the Polish Gymnastic Society "Sokół" in Lithuania. His biography underscores the pivotal role of sports in fostering and preserving national identity amidst complex ethnopolitical circumstances. Furthermore, it serves as a testament to the integrative function of sports, acting as a bridge between often feuding communities, as exemplified by the relationship between Poles and Lithuanians.

Keywords: Michał Sienkiewicz, sport, politics, history of sport, Lithuania, Poles in Vilnius Region

Michał Sienkiewicz – Vilniaus krašto lenkų ir lietuvių sporto integratorius

Santrauka

Straipsnyje aptariama Michała Sienkiewicziaus, sportininko, vėliau itin aktyvaus Vilniaus krašto lenkų sporto propaguotojo veikla. Sovietiniais laikais buvo įsijungęs į sportinę veiklą, buvo 1980 metais vykusių Maskvos Olimpinių žaidinių lengvosios atletikos teisėju legendinėse lenkams šuolio su kartimi varžybose, kuriose dalyvavo Władysław Kozakiewicz. Statant Lietuvos nepriklausomybės pamatus – vienas iš Lietuvos Tautinio Olimpino Komiteto bei Lietuvos lenkų Gimnastinės Draugijos „Sokół“ („Sakalas“) atkūrimo iniciatorių ir dalyvių. Jo biografija rodo sporto, kaip reiškinio, padedančio kurti ir palaikyti nacionalinę tapatybę, vaidmenį komplikuotomis etninėmis-politinėmis sąlygomis. Tai dar vienas įrodymas, kad sportas atlieka integracinę funkciją - jungia dažnai nesutariančias bendruomenes, kaip yra lenkų ir lietuvių atveju.

Raktažodžiai: Michał Sienkiewicz, sportas, politika, sporto istorija, Lietuva, Vilniaus krašto lenkai

Michał Sienkiewicz – sportowy integrator Polaków i Litwinów na Wileńszczyźnie

Streszczenie

Artykuł traktuje o działalności Michała Sienkiewicza, sportowca, później niezwykle aktywnego działacza na rzecz sportu Polaków na Wileńszczyźnie, uczestnika życia sportowego w czasach sowieckich, m. in. sędziego lekkoatletycznego podczas legendarnego dla Polaków konkursu skoku o tyczce z udziałem Władysława Kozakiewicza, odbywającego się w ramach Igrzysk XXII Olimpiady w Moskwie w 1980 r. W okresie zaś wznoszenia fundamentów litewskiej niepodległości – jednego z inicjatorów i uczestników odbudowy Litewskiego Narodowego Komitetu Olimpijskiego oraz polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” na Litwie. Jego biografia jest wskazaniem roli sportu jako zjawiska sprzyjającego budowaniu i podtrzymywaniu tożsamości narodowej w skomplikowanych warunkach etniczno-politycznych. Jest ponadto dowodem na jego funkcję integracyjną – jako łącznika między często zwaśnionymi społecznościami, jak w przypadku Polaków i Litwinów.

Słowa kluczowe: Michał Sienkiewicz, sport, polityka, historia sportu, Litwa, Polacy na Wileńszczyźnie